

A TASZ a halálbüntetésről

Magyarországon 1990 óta nincs halálbüntetés, de visszaállítására érdekében újra és újra felbukkannak kezdeményezések, és az állampolgárok többsége még ma is pártolja a halálbüntetés alkalmazását. A TASZ azt az álláspontot képviseli, hogy ennek a barbár büntetési nemnek nincsen helye egy olyan államban, amelyik tiszteletben tartja az emberi jogokat. A halálbüntetés sérti az élethez való jogot és kegyetlen, embertelen büntetésnek minősül. A TASZ ezért arra törekszik, hogy az emberek ismerjék meg a halálbüntetés megszüntetésére irányuló nemzetközi tendenciákat, és mindenki számára váljon nyilvánvalóvá, hogy nincsenek elfogadható érvek a halálbüntetés visszaállítására mellett. Civilizált államban halálbüntetés nem alkalmazható.

Melyek a főbb nemzetközi tendenciák?

A demokratikus államok jogfelfogása - az Egyesült Államok kivételével - egységes a halálbüntetés elutasítása tekintetében, és a nemzetközi jogi jogfejlődés is a halálbüntetés teljes megszüntetésének irányába mutat. Ez a követelmény a leghatározottabban az Európai Unióban jelenik meg, az ENSZ és az Európa Tanács emberi jogi egyezményei a halálbüntetés békeidőben való alkalmazásának megszüntetését irányozzák elő. A nemzetközi tendenciák alapján egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy az államok alkotmányos és demokratikus voltának egyik mércéje, hogy eltörölték-e a halálbüntetést.

A NEMZETKÖZI JOGI RENDELKEZÉSEK

A halálbüntetés nemzetközi megítélésében a XX. század második felében következett be változás annak ellenére, hogy a második világháborút követően elfogadott nemzetközi emberi jogi dokumentumok még nem mondták ki a halálbüntetés tilalmát, csupán alkalmazásának jogi feltételeit fogalmazták meg. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata nem rendelkezett a kérdéssel, az Európai Emberi Jogi Egyezmény pedig kifejezetten lehetővé tette az Európa Tanács tagállamai számára, hogy megfelelő eljárás keretében halálbüntetést alkalmazzanak. A 2. cikk egyebek mellett kimondja: "Senkit nem lehet életétől szándékosan megfosztani, kivéve, ha ez halálbüntetést kiszabó bírói ítélet végrehajtása útján történik, amennyiben a törvény a bűncselekményre ezt a büntetést állapította meg."

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya a halálbüntetést ellenző és megengedő ENSZ-tagállamok kompromisszumát tartalmazza: egyfelől lehetővé teszi, hogy az államokban a legsúlyosabb bűncselekmények szankciójaként, törvényes eljárás keretében kiszabjanak és végrehajtsanak halálbüntetést (6. cikk 2. pont), másfelől viszont annak eltörlését irányozza elő az egyes tagállamok számára (6. cikk 6. pont).

A nemzetközi jogi megítélésben az 1980-as években következett be döntő fordulat. 1983-ban az Európa Tanács, felismerve a tagállamokban végbemenő, a halálbüntetés eltörlésének irányába mutató általános tendenciát, elfogadta az Európai Emberi Jogi Egyezményhez fűzött 6. Kiegészítő Jegyzőkönyvet, amely a halálbüntetés eltörléséről rendelkezik. Ezt követően, 1989-ben az ENSZ közgyűlése elfogadta a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányához fűzött Második Fakultatív Jegyzőkönyvet, amely szintén a halálbüntetés megszüntetését írja elő. A két dokumentum közös jellemzője, hogy a tagállamoktól függ, kötelezőnek ismerik-e el az abban foglaltakat, és mindkét egyezmény háború idején kivételt enged a halálbüntetés tilalma alól. Kivételeket

nem ismerő, kategorikus tiltást az Európai Unióban 2000 decemberében elfogadott Alapvető Jogok Kartája tartalmaz, amely kimondja, hogy senkit sem szabad halálra ítélni, sem kivégezni.

AZ EGYES ÁLLAMOK SZABÁLYAI

A nemzetközi jogi tendenciával szoros kölcsönhatásban a demokratikus államok sorra rendelkeztek a halálbüntetés megszüntetéséről. Számos országban az alkotmányba foglalták a halálbüntetés tilalmát. Ezek közé tartozik például Németország, amelynek alaptörvénye a 102. cikkében kimondja: "A halálbüntetés megszűnik." Csehországban az Alapvető Jogok és Szabadságok Kartája szerint "a halálbüntetés nem megengedett" (6. cikk (3) bekezdés). Ezekkel megegyező rendelkezést tartalmaz többek között Ausztria, Hollandia, Horvátország, Portugália, Románia, Szlovákia és Szlovénia alkotmánya. Azokban az alkotmányos demokráciákban, amelyekben nem módosították az alkotmányt, általában törvényben rendelkeztek a halálbüntetés eltörléséről. Néhány államban, így a Dél-Afrikai Köztársaságban, Litvániában, Ukrajnában és Albániában az 1990-es években alkotmánybíróági döntés nyomán került ki a jogrendszerből ez a büntetési nem.

Mind ezek eredményeként mára a demokratikus államok meghatározó többsége valamennyi bűncselekmény elkövetése esetén eltörölte a halálbüntetést, néhány országban rendkívüli körülmények, például háború idején elkövetett súlyos bűncselekmények esetén van lehetőség halálbüntetésre (például: Albánia, Ciprus, Lettország). Mindemellett egyes államok de facto abolicionistának minősülnek, mert - annak ellenére, hogy törvényeik megengedik a halálbüntetést - kivégzésre legalább egy évtizede nem került sor (például: Törökország).

A halálbüntetés fenntartó és alkalmazó, elsősorban afrikai, ázsiai, és amerikai államok közül az utóbbi években Kínában, Iránban és Szaúd-Arábiában hajtották végre a legtöbb halálos ítéletet. A demokratikus államok közül a halálbüntetés egyedül az Egyesült Államokban része még ma is a mindennapi büntető-igazságszolgáltatásnak. A szövetségi alkotmány ugyan tiltja "a kegyetlen és szokatlan büntetéseket", de az uralkodó alkotmányértelmezés szerint a halálbüntetést nem lehet minden körülmények között kegyetlennek tekinteni, különösen azért, mert maga az alkotmány is négy helyen tesz - nem tiltó módon - említést "főbenjáró" bűncselekményekről, illetve "életet fenyegető" büntetőeljárásról. Bár a Legfelsőbb Bíróság 1972-ben, a *Furman v. Georgia* ügyben alkotmányellenesnek nyilvánította két tagállam halálbüntetéséről rendelkező törvényét, négy évvel később a legfőbb bírói testület a *Gregg v. Georgia* ügyben kimondta, hogy a halálbüntetés nem feltétlenül sérti az alkotmányt: ha a törvényhozók biztosítják a megfelelő eljárást és az egyenlő bánásmódot, valamint, ha a bíróságok csak a legsúlyosabb bűntettek esetén szabhatják ki, akkor a halálbüntetés alkalmazható. Az elmúlt évtizedekben a Legfelsőbb Bíróság a büntetőeljárás során elkövetett súlyos jogsértésre hivatkozva számos esetben akadályozta meg, illetve halasztotta el a halálbüntetés végrehajtását, ennek ellenére az ítélkezési gyakorlat egyáltalán nem irányul a halálbüntetés alkalmazásának szűkítésére. A bírák nem tulajdonítanak jelentőséget annak, ha az adott államban a büntetés-kiszabási gyakorlat a feketékkel szemben diszkriminatív, az elítélteknek azt kell bizonyítani, hogy ők az eljárás során hátrányos megkülönböztetésben részesítettek. Az uralkodó jogértelmezés szerint az alkotmány nem zárja ki, hogy értelmi fogyatékosokat és fiatalokú bűnelkövetőket ítéljenek halálra, és a bírói gyakorlat szerint önmagában az sem sérti a kegyetlen és szokatlan büntetés tilalmát, ha az elítélt közel húsz évet tölt siralomházban az ítélet végrehajtása előtt. A Legfelsőbb Bíróság több határozatában kifejtette, hogy a halálbüntetésről elsősorban a törvényhozóknak, illetve a választópolgároknak kell dönteniük.

Az Egyesült Államok gyakorlatával kapcsolatban tudni kell, hogy ez a halálbüntetést megengedő jogfelfogás annyira retrográdnak minősül, hogy az európai államok megtagadják a legsúlyosabb bűncselekmények

elkövetésével gyanúsított személyek kiadatását, ha az adott esetben nem kapnak garanciát a kiadatást kérő amerikai hatóságoktól arra, hogy az illetőt nem sújtják halálos ítélettel.

Az Európai Emberi Jogi Egyezményhez fűzött 6. Kiegészítő Jegyzőkönyv:

“1. Cikk - Halálbüntetés eltörlése

A halálbüntetést el kell törölni. Senkit sem lehet halálbüntetésre ítélni, sem kivégezni.

2. Cikk - Halálbüntetés háború idején

Egy állam törvényhozása rendelkezhet halálbüntetésről háború idején vagy háború közvetlen veszélye idején; a halálbüntetést ez esetben is csak e törvényhozás által megszabott esetekben és előírt rendelkezéseknek megfelelően lehet alkalmazni. Ez az állam köteles az Európa Tanács Főtitkárával jogszabályainak vonatkozó rendelkezéseit közölni.”

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányához fűzött Második Fakultatív Jegyzőkönyv:

“1. Cikk

1. A jelen Jegyzőkönyv részes államainak joghatósága alá tartozó személyeken nem szabad halálbüntetést végrehajtani.

2. Joghatósága körében minden részes állam megteszi a szükséges intézkedéseket a halálbüntetés eltörlésére.

2. Cikk

1. Ezen Jegyzőkönyvhöz nem lehet fenntartást tenni, kivéve a megerősítéskor vagy csatlakozáskor tett azon fenntartást, amely a halálbüntetés alkalmazását háború idején, a háború alatt elkövetett legsúlyosabb katonai természetű bűncselekményekben való bűnösség megállapítása miatt lehetővé teszi.”

Az Európai Unió Alapvető Jogok Kartája 2. cikk 2. pontja:

“Senkit sem szabad halálra ítélni, sem kivégezni.”

Hogyan szűnt meg a halálbüntetés Magyarországon?

Magyarországon az abolicionista mozgalom két évszázados múltja tekint vissza, de a halálbüntetés csak az 1989-90-ben bekövetkezett alkotmányos átalakulás eredményeként került ki véglegesen a büntetési rendszerből. Noha már a felvilágosodás első hazai hírnökei, a magyar jakobinusok is állást foglaltak a halálbüntetéssel szemben, az abolicíós törekvések első nagy hatású képviselőjének Szemere Bertalant tekinthetjük, aki az 1841-ben megjelent, A büntetésről s különösbbe a halálbüntetésről című művében foglalta össze nézeteit. Szemere egyrészt természetjogi elvek alapján (“az élet sérthetetlen, s ölni bűn”), másrészt gyakorlati megfontolásokból (szükségtelen, helyrehozhatatlan, kétséges hatású) ellenezte a halálbüntetést. Nézeteit azonban nem sikerült a gyakorlatban megvalósítani, mert az 1843-as, abolicionista szemléletű büntetőtörvény-javaslatot sem a főrendek, sem a korona nem fogadta el. Ezt követően a Magyarországon hatályban volt büntető normák a legsúlyosabb bűncselekmények esetében mindig lehetővé tették a halálbüntetés kiszabását, amit a politikai önkény a szabadságharc leverésétől kezdve az 1956-os forradalmat követő leszámolásokig rendszerint tömeges megtorlásra használt fel.

Az említett történelmi tapasztalatoknak jelentős szerepük volt abban, hogy 1989-ben, az alkotmányos átalakulás legmozgalmasabb évében az Országgyűlés módosította a Büntető törvénykönyvet annak érdekében, hogy a jövőben az állam elleni, úgynevezett politikai bűncselekmények esetében ne lehessen halálbüntetést alkalmazni. Az alkotmányozás során felvetődött a halálbüntetés teljes eltörlésének gondolata is, de a parlament erről nem hozott döntést, és a megújított alkotmányba sem foglaltak kifejezett rendelkezést a halálbüntetés tilalmáról. Mivel a politikai döntéshozók nem vállalkoztak a teljes abolicíóra, 1990 januárjában a Halálbüntetést Ellenzők Ligája

indítványt nyújtott be a működését akkor megkezdő Alkotmánybírósághoz a halálbüntetés megszüntetése érdekében.

Az Alkotmánybíróság a 23/1990. (X. 31.) AB határozatban megállapította, hogy a halálbüntetés alkotmányellenes, ezért az arra vonatkozó valamennyi jogszabályi rendelkezést azonnali hatállyal megsemmisítette. Az alkotmány 8. § (2) bekezdése szerint az alapvető jogok lényeges tartalmát törvény nem korlátozhatja, ezzel szemben az "élettől és az emberi méltóságtól halálbüntetéssel való megfosztásra vonatkozó rendelkezések (...) az élethez és az emberi méltósághoz való alapvető jog lényeges tartalmát nemcsak korlátozzák, hanem az életnek és az emberi méltóságnak, illetve az ezt biztosító jogoknak a teljes és helyrehozhatatlan megsemmisítését engedik meg."

Az alkotmánybírói testületben nem volt egyetlen bíró sem, aki a halálbüntetés alkotmányossága mellett foglalt volna állást. Az egyedülként nemmel szavazó alkotmánybíró is kizárólag azt a meggyőződését fogalmazta meg, hogy erről a kérdésről az Országgyűlésnek kellett volna döntenie. Nyolc alkotmánybíró pedig - ha más-más indokok alapján is, de - egyetértett abban, hogy halálbüntetésnek nincs helye a magyar alkotmányos rendszerben.

Visszaállítható-e a halálbüntetés?

Az alkotmánybírói határozatot követő néhány éven belül az Országgyűlés a halálbüntetés eltörlését előíró mindkét nemzetközi emberi jogi egyezményt ratifikálta, majd kihirdette.

- 1993-ban a parlament törvénybe foglalta az Európai Emberi Jogi Egyezményt az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyvvel együtt, így a halálbüntetést tiltó hatodik kiegészítő jegyzőkönyv is a belső jog részévé vált. (1993. évi XXXI. törvény.)
- 1995-ben az Országgyűlés - fenntartás megfogalmazása nélkül - kihirdette a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányához fűzött, a halálbüntetés eltörléséről rendelkező Második Fakultatív Jegyzőkönyvet. (1995. évi II. törvény)

A 23/1990. számú AB határozatban és a nemzetközi egyezményekben foglaltak ellenére két esetben is állampolgári kezdeményezés indult a halálbüntetés visszaállításáról rendelkező, ügydöntő országos népszavazás megtartása érdekében. A népszavazás kiírását támogató aláírások gyűjtésére azonban nem kerülhetett sor, mert az Országos Választási Bizottság mindkét alkalommal megtagadta az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését, mivel az alkotmány szerint "hatályos nemzetközi szerződésből eredő kötelezettségekről, illetve e kötelezettségeket tartalmazó törvények tartalmáról" nem lehet országos népszavazást tartani. Az Alkotmánybíróság a 11/1999. (V. 7.) AB határozatban megalapozottnak minősítette az OVB jogértelmezését, és megerősítette, hogy népszavazással nem lehet visszaállítani a halálbüntetést Magyarországon.

A TASZ álláspontja szerint a halálbüntetést csak akkor lehetne ismét bevezetni, ha a parlament a képviselők kétharmadának szavazatával módosítaná az alkotmányt, valamint a magyar állam egyoldalúan felmondaná a vállalt nemzetközi emberi jogi kötelezettségeit, és letenne arról, hogy az Európai Unió tagja legyen. Mindez azt jelentené, hogy Magyarország nem fogadja el az európai jogfelfogásban mára megkérdőjelezhetetlenné vált elveket, és magát nem tekinti a közös európai jogi kultúra részesének.

Miért nincs helye a halálbüntetésnek?

A TASZ meggyőződése, hogy a halálbüntetés emberi jogokat sért, emellett célszerűségi, hatékonysági szempontok sem indokolják alkalmazását.

SÉRTI AZ ÉLETHEZ VALÓ JOGOT

Az élethez való jog az emberek egyik legalapvetőbb joga, amely alapján senkit nem lehet önkényesen megfosztani az életétől. A “ne ölj” parancsa az államot, az állam nevében eljáró személyeket ugyanúgy kötelezi, mint a magánszemélyeket, ezért az állam sem rendelkezhet senkinek az élete felett, és nem foszthat meg senkit az életétől. A TASZ álláspontja szerint a halálbüntetés az emberi élet elvételének önkényes módja, ezért sérti az élethez való jogot.

KEGYETLEN, EMBERTELEN BÜNTETÉS

A halálbüntetés alkalmazása azt bizonyítja, hogy minden végrehajtási mód kegyetlen, embertelen, fájdalmas és megalázó bánásmódnak minősül. Az akasztás okozhat rendkívül lassú, fulladásos halált és járhat a fej leválásával is. A villamosszékekben jutató ember szörnyű kínokat él át, egyes testrészei szétégnék, és az áram olykor csak többszöri ismétlés után végez az emberrel. A gázkamra eredménye fulladásos halál, az elítélt az eszméletvesztés előtt hosszú percekig szenved. A halálos injekció alkalmazásánál előfordul, hogy az elítélt nem hal meg, csak lebénel, és tudatánál marad, ezért meg kell ismételni az eljárását. Minden kivégzési mód közös jellemzője, hogy a halálra ítéltnek siralomházban kell töltenie élete utolsó hónapjait vagy éveit, és rettegetve kell várnia a kivégzés bizonytalan időpontját.

ALKALMAZÁSA DISZKRIMINATÍV

Azokban az államokban, ahol van halálbüntetés, a statisztikák egyértelműen bizonyítják, hogy a büntetés kiszabási gyakorlat diszkriminatív az előítéletektől sújtott etnikai csoportok tagjaival és a szegényekkel szemben. Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága a *McCleskey v. Kemp* ügyben szembesült először azzal a ténnyel, hogy a bíróságok sokkal gyakrabban szabnak ki halálbüntetést azokkal a feketékkel szemben, akik fehér bőrű személyt öltek meg, mint azokkal a fehérekkel szemben, akik fekete bőrt öltek meg. A kisebbségiek nem feltétlenül követnek el több emberölést, mint a többségi társadalom tagjai, mégis sokkal nagyobb arányban ítélik halálra őket, és különösen kirívó az aránytalanság, ha az áldozat fehér bőrű. Emellett a halálbüntetés a “szegények kiváltsága”. Ők ugyanis nem engedhetik meg maguknak, hogy jól felkészült ügyvédek, orvos- és más szakértők segítségét vegyék igénybe. Némi iróniával azt mondhatjuk, hogy a fejvesztés csak azokat sújtja, akik nem “fejesekek”.

A BOSSZÚ ELFOGADHATATLAN

A halálbüntetés a “szemet szemért” elv, a *ius talionis* megnyilvánulása. A TASZ azonban azt vallja, hogy alkotmányos jogállamban a büntetés célja nem lehet a bosszú. Senki nem gondolja, hogy a nemi erőszakot nemi erőszakkal, a testi sértést testi sértéssel, a rágalmozást vizsontrágalmazással kellene megtorolni. A büntetésnek arányban kell állnia az elkövetett bűntettel, de az arányosság nem jelenti, hogy ugyanazt teszik az elkövetővel, amit ő tett másokkal.

Abból a tényből, hogy Magyarországon az állampolgárok többsége még támogatja a halálbüntetést, nem az következik, hogy a politikai élet szereplőinek az alkotmányos rendszer átalakítására kellene törekedniük a

“közvélemény bosszúvágyának” teljesítése érdekében, hanem épp ellenkezőleg: a közvélekedés megváltoztatása érdekében az emberekkel meg kell ismertetni a nemzetközi tapasztalatokat, a halálbüntetés megszüntetésére irányuló folyamatokat, és törekedni kell egy ésszerű büntetési rendszer széleskörű elfogadtatására.

ELRETTENTŐ HATÁSA NEM IGAZOLHATÓ

Nincsenek hitelt érdemlő tudományos bizonyítékok arra, hogy a halálbüntetésnek elrettentő, visszatartó hatása volna. Azokban az országokban, ahol még van halálbüntetés, semmivel sem kisebb a bűncselekmények és különösen az emberölések aránya, mint ahol nincs halálbüntetés. Emellett nincs statisztikailag értékelhető hatása az élet elleni bűnelkövetésekre, ha egy állam megszünteti a halálbüntetést. Az emberölések jelentős részét hirtelen felindulásból vagy alkohol hatása alatt követik el, és ezekben az esetekben a várható szankciók nem befolyásolják a bűnelkövető magatartását. A bérgyilkosokra, továbbá mindazokra, akik előre kitervelik a gyilkosságot, nem a büntetés fajtája, hanem a büntetés elkerülhetetlensége gyakorolhat hatást.

Az emberölések számának magyarországi növekedéséért sokan a halálbüntetés eltörlését okolják. Tény, hogy 1990-ben 201 szándékos emberölés történt, míg 1991-ben 308, 1992-ben 307, és azóta is évi kb. 300 esetben követnek el gyilkosságot. Azonban az emberölések számának 50%-os emelkedése nem a halálbüntetés megszüntetésével áll összefüggésben, hanem az összбүнözés 1989-óta tartó emelkedésével, sőt a bűnelkövetések száma az emberölések számát lényegesen meghaladóan, 300%-kal nőtt. A TASZ álláspontja szerint a bűnismétlés visszaszorítása a halálbüntetés nem alkalmas, eredmények sokkal inkább várhatók a hatékony bűnüldözéstől, a megfelelő színvonalon működő és arányos büntetéseket alkalmazó igazságszolgáltatástól.

A TÉVEDÉS NEM ORVOSOLHATÓ

A halálbüntetés egyedül a halálra ítélet akadályozza meg abban, hogy újabb bűncselekményt kövessen el. Azonban a gyakorlat azt mutatja, hogy az esetek egy részében olyan embert végeznek ki, akiről később kétséget kizáró módon bebizonyosodik, hogy ártatlan volt. Az Egyesült Államokban a huszadik században több száz embert ítélték halálra, aki később ártatlannak bizonyult, és egy részükön végre is hajtották a halálos ítéletet, míg a többségük hosszú éveket, évtizedeket töltött siralomházban. A korábbi időkben az ártatlanok elítélésére elsősorban akkor derült fény, ha az utóbb kézre kerített valódi elkövető beismerte tettét, az elmúlt években azonban már DNS-vizsgálatokkal is kimutatták, hogy számos, régebben halálra ítélt személy nem lehetett a bűncselekmény elkövetője. (Például: a büntett helyszínén talált, bizonyító értékű anyagok kétséget kizáróan más személytől származtak.) A tévedés tehát nem zárható ki, és következménye utólag nem orvosolható.

Milyen büntetés sújtsa a legsúlyosabb bűnök elkövetőit?

A TASZ álláspontja szerint azokat az embereket, akik másokat szándékosan megölnék, akár évtizedekig tartó fegyházbüntetésre kell ítélni. Elfogadható az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés is, amennyiben az elítéltet nem fosztják meg teljesen a valamikori szabadulás lehetőségétől. Egy embernek, aki valamilyen szörnyű büntetett követett el, akkor és csak akkor kell élete végéig fogságban maradnia, ha a börtönben sem mutatja semmiféle jelét annak, hogy személyiségének megváltozása miatt már nem kell tartani a bűnismétléstől.

A modern, biztonságos fegyintézetek kellő garanciát nyújtanak arra, hogy a társadalomra legveszélyesebb elítéltek ne szökhessenek meg. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy egyetlen emberről sem lehet bizonyossággal előre

megállapítani, hogy újból ölni fog. Önmagában az erőszakos magatartásra való hajlamból nem következik az erőszakos cselekedet.

A TASZ szerint nem szabad figyelmen kívül hagyni az áldozatok hozzátartozóinak érzelmeit, érdekeit sem. Számukra jogokat kell biztosítani ahhoz, hogy részt vehessenek a büntetőeljárásban, és hozzájárulhassanak az igazság kiderítéséhez. A legfontosabb mégis az, hogy az áldozatok családtagjai megfelelő pénzügyi és érzelmi támogatásban részesüljenek, és az ehhez szükséges intézmények létrehozásában nagy szerepet kell vállalniuk civil szervezeteknek is.

A TASZ tehát a halálbüntetést barbár, az emberi jogokat sértő büntetési eszköznek tartja, amely mindemellett célszerűtlen és alkalmatlan módja a bűnmegelőzésnek és a bűnök megtorlásának. Éppen ezért a TASZ helyesli az Alkotmánybíróság döntését a halálbüntetés eltörléséről, és azt, hogy az Országgyűlés nemzetközi jogi kötelezettséget vállalt arra, hogy nem állítja vissza ezt a büntetési nemet. Teljesen egyetértünk azzal, amit az egyik alkotmánybíró fogalmazott meg: a bitónak és a nyaktilónak a bűnügyi múzeumokban, a deres mellett a helye.